

PANAŠUMAS IR SKIRTUMAS PSICHOANALIZĖJE

Vijolė Aputytė

Ši konferencija skirta Alfredo Adlerio sukurtos individualiosios psichologijos šimtmečiui. Prieš metus buvo paminėtas Tarptautinės psichoanalizės asociacijos, įkurtos 1910 metų kovą Nuremberge antrajame psichoanalitikų kongrese, šimtmetis. (Pirmasis kongresas buvo Zalcburge 1908 metais). Jau tame kongrese Freudas skundėsi, jog yra – priešų- nuolat puolamas ir, nusitvėręs švarko skverny, pridūrė: „...galėdami nuvilktų ir švarką...“ Tame kongrese Adleris dar dalyvavo, tačiau buvo dar labiau nepatenkintas negu iki jo. Pasak jo, taip organizuojamas psichoanalizės plitimas reikštų cenzūrą ir mokslo laisvės apribojimą. Blogiausia to organizavimo dalis buvo asociacijos būstinės įsteigimas Ciuriche, o tam priešinosi visas Vienos psichoanalitikų ratelis. Galiausiai „trumpam laikui“ buvo suderėta būstinę palikti Ciuriche, bet tik todėl, kad ten gyveno Karlas Gustavas Jungas, išrinktas asociacijos prezidentu. Vadovavimą Vienos psichoanalitikų grupei Freudas perleido Adleriui. Po dvejų metų prezidentas turėjo keistis. Tačiau taip neįvyko, Jungas buvo vėl išrinktas, o Adlerio nepasitenkinimas augo toliau. Po Nurembergo kongreso jis net buvo sutikęs vadovauti pirmajam psichoanalizės periodiniam leidiniui, „Zentralblatt fur Psychoanalyse“ (pirmasis jo numeris išėjo 1910 metų rugsėjį). Žurnalas nemenka dalimi buvo numatytas kaip pasipriešinimas Jungo įtakai, ir ta proga Adleris net apsisitaikė su Wilhelmu Stekeliu. Šiaip ar taip, abu buvo vieniečiai (kaip, beje, ir žydai, o Jungas, be kitų blogybių, yra sau leidęs ir rasistinių pasamprotavimų). Tačiau jau kitų metų vasarą Adleris nutarė nebedalyvauti leidžiant šį žurnalą, ar gal teisingiau būtų pasakyti, kad jam taip nutarti labai padėjo Freudas, nebeapsikentęs jo prieštaravimų. Tada Adleris pasitraukė ir iš Vienos psichoanalitikų grupės ir įkūrė naują draugiją, skoningu, pasak Freudo, pavadinimu „Laisvosios psichoanalizės draugija“. Kaip vėliau sarkastiškai pastebėjo įsižeidęs Freudas, ta priemonė nebuvo labai veiksminga, nes su psichoanalize nesusipažinę žmonės tų dviejų krypčių neskyrė, panašiai kaip europiečiams sunku skirti dviejų kiniečių veido bruožus. Taigi „laisvąją psichoanalizę“ jie laikė tiesiog tam tikra klasikinės psichoanalizės atmaina. Tada Adleris aiškiai pareiškė nutraukiantis ryšius su psichoanalize ir savo mokymą pavadino „individualiąja psichologija“.

Apskritai apie skirtumą ir panašumą psichoanalizėje nėra lengva kalbėti dėl įvairių priežasčių, tačiau pradėti galima nuo dviejų: viena, sunku labai tiksliai apibrėžti, kas toji psichoanalizė yra; antra, nuo Freudo laikų ji smarkiai pasikeitė, bent jau kai kurios jos kryptys. Vienas ryškesnių skirtumų tarp - atsargumo dėlei sakykime – klasikinės, psichoanalizės ir

individualiosios psichologijos yra tas, kad psichoanalizė yra deterministinė teorija, o individualioji psichologija – teleologistinė. Galima pasakyti ir taip, kad psichoanalizė nukreipta į praeitį, o individualioji psichologija, kaip ir visos teleologistinės teorijos – į ateitį. Tai nereiškia, kad psichoanalizėje, kaip kartais manoma, būtinai labai daug kalbama apie tėvą, mamą ir ankstyvąją vaikystę. Būna psichoanalizių, kur apie tai beveik nekalbama. Tai tik reiškia manymą, kad praeitis turi didelės, kartais lemiamos, įtakos tavo dabarčiai. Ta praeitis nebūtinai genetinė, t.y., iš ankstyvosios vaikystės – ji gali būti nutikusi ką tik, bet gyvenimas kiekvieną sekundę virsta praeitimi. Gali būti, kad tokia pasaulėžiūra yra liūdnė ir kartais vadinama „įtarumo hermeneutika“ (Ricoeur, 1970). Romantiškiau panaši pasaulio samprata kartais vadinama archeologine. Kaip pavyzdį galima pateikti Freudo „Sapnų aiškinimą“. Jam, kaip ir kitoms archeologinėms teorijoms, būdingas tiesos ieškojimas trijuose dalykuose: 1) *praeityje* (laiko); 2) *pirminėse savasties funkcijose*; 3) subjekto funkcinėse *procedūrose*. Pasąmoningas sapno noras kyla iš sapnuotojo vaikystės (laiko praeitis). Manifestinis, matomas, sapno turinys yra „atgyvenusio“ pirminio proceso rezultatas (paaiškinti!). Ir galiausiai sapno aiškinyje (interpretacijoje) prieinama pirmosios sapno susidarymo stadijos, psichikos sensorinės dalies (tai jau susiję su procedūrinėmis funkcijomis). Aiškindami – interpretuodami – sapnus, žiūrime atgal – *prisimename*. Tai mąstymo archeologija.

Teleologistinė pasaulio samprata kartais vadinama ir literatūriškiau, „tikėjimo hermeneutika“. Ji remiasi manymu, kad subjekto tiesa slypi judėjime link paaiškėsiančios, t.y. *būsimos, prasmės*. Tokį požiūrį aprašė Hegelis „Dvasios fenomenologijoje“. Žmogus ir istorija dar nėra savimi – bet jais taps. Šiandienos prasmė paaiškės rytoj. Tas rytojus, ateitis yra tiek laike, tiek procedūrose. Siekdami savęs, turime laukti pasirodysiančios prasmės ateityje (laike). Be to, tikslo siekiame mąstymo procedūra. Tai yra mąstymo teleologija. Teleologija ne visada reiškia konkrečios ateities įtaką dabarčiai, kaip būtų pasakęs Hegelis. Bendriau tai yra modelis, pagal kurį mąstantis subjektas atgręžiamas į galimybių pasaulį. (Toks požiūris optimistiškesnis). Net ir taip suprantant, tam tikros motyvacijos galima įžiūrėti: nors ateitis (galimybės) atvira viskam, atsigręžimas link galimybių reiškia atsigręžimą link būsimo tikslo. Kaip tik taip suprantamos teleologijos tikrai yra naujesnėse psichoanalizės teorijose, ir nuo to skirtumo ir panašumo klausimas psichoanalizėje darosi dar neaiškesnis. Pavyzdžiui, Ricoeur (1970) tų dviejų mąstymo (suvokimo) modelių skirtumą pailiustruoja *Karaliaus Edipo* pavyzdžiu. Interpretuojant archeologiškai, t.y. deterministiškai, dramoje ieškoma jau įvykdyto nusikaltimo (Lajaus nužudymo), ir pagrindinė tema yra mūsų

tragiška bei neišvengiama pradžia (vaikiškasis seksualumas). Suprantant teleologiškai, dramos esmė yra Edipo nesiliaujantis bauginančios tiesos ieškojimas. Pagrindinė tema yra atsirasiantis, prabusiantis sąmoningumas, judėjimas link tiesos, kurios čia dar nėra.

Diskusijos apie psichoanalizės apibrėžimo ribas, tuo pačiu jos suprantamus skirtumus ir panašumus, yra nelengvos ne vien dalykiniu požiūriu, bet ir todėl, kad kelia labai audringas reakcijas. Ko gero, šiandien būtų galima pasakyti, kad bent jau visoms psichoanalizei giminingoms teorijoms pagrindinis dalykas yra sąmonė (ne tai, kad ji pripažįstama – dabar ją pripažįsta ir biheivorizmas, elgesio psichologija – o tai, kad ji laikoma svarbiausia, asmenybės gyvenimą lemiančia dalimi). Tačiau Freudas įvairiomis progomis kaip priklausymo psichoanalizei slaptažodį yra minėjęs ne tik sąmonę, bet ir Edipo kompleksą bei sapnų teoriją. Ne visi šių dalykų yra tokie nepajudinami net ir neabejotinai psichoanalizei priklausančiose teorijose. Pavyzdžiui, savasties psichologija neteikia Edipo komplekso konfliktams tokios didžiulės reikšmės – gal teisingiau būtų sakyti, suteikia jiems kitokią prasmę. Jie laikomi patologiškos būsenoje esančios savasties griuvimo, t.y. antriniais, produktais. Gal ir dėl to paskutiniaisiais metais dažniau kalbama apie tai, ką psichoanalitikai *daro*, o ne kas psichoanalizė *yra*. 1989 metais Romoje, 38-ajame Tarptautinės psichoanalizės asociacijos kongrese, R.Wallersteinas paminėjo psichoanalitinio pliuralizmo sąvoką, o po to ir pradėjo diskusiją apie bendro pagrindo buvimą – arba nebuvimą – psichoanalizėje. Jis pripažino, kad po Freudo bandymų išlaikyti gryną „savo“ psichoanalizę atsirado daugybė įvairiausių teorinių struktūrų. Ir vis tik atrodo, kad tų įvairiausių teorinių psichoanalizės struktūrų atstovai dirba gana panašų klinikinį darbą, o jų pacientai pasiekia gana panašų pokyčių – taip pat ir struktūrinių. Todėl Wallersteinas pasiūlė, užuot gilinuisis į bendrųjų teorijų ar aiškinamosios metapsichologijos skirtumus, pasidomėti su potyriais susijusia klinikinės teorijos dalimi ir klinikinį duomenų bendrumu. Pasidomėjusių buvo. 1993 metais O. Kernbergas aprašė stebėtinus įvairių teorinių kryptų psichoanalitikų darbo panašumus, kaip ir stebėtinus skirtumus. Panašumams priklausė: bendra tendencija anksti interpretuoti perkėlimą, charakterio analizė, „čia ir dabar“, polinkis sąmoningus konfliktus aiškinti ryšių su objektais terminais, didelis dėmesys paciento jausminei patirčiai (potyriams), daugelis „karališkųjų kelių“ į sąmonę, aiškesnis paciento „indoktrinacijos“ suvokimas ir susirūpinimas tuo, augantis netikrumas linijine raidos samprata.

Technikos elementai, kuriuose ypač pasireiškė skirtumai, buvo tokie: tikrasis santykis ir perkėlimo bei kontraperkėlimo klausimai, terapinio ar pasipriešinimo aspekto įžiūrėjimas regrese, empatijos vaidmens supratimas, „istorinė tiesa“ ar „pasakojimo tiesa“, techninis

neutralumas bei kultūrinis tendencingumas (pvz., O. Kernbergas Čilėje laukdavo savo analitiko ir tam jau atsinešdavo knygą), ikižodinės patirties rekonstrukcija ir atgaminimas.

A.Green („The Private Madness“ autorius) su tuo visiškai nesutiko (2005) – tai yra, nepritarė bet kokiems bandymams įžiūrėti bendrą pagrindą, o psichoanalitinį pliuralizmą pavadino mitu. Jo nuomone, priešingų teorinių mokyklų atstovai nesugeba vieni kitų klausytis, o vietoj iš naujo kartoja tuos pačius savo argumentus. Psichoanalizę jis siūlo laikyti ne mokslu ar hermeneutikos šaka, o praktika, grindžiama link teorinių hipotezių vedančiu klinikiu mąstymu. Bendram pagrindui yra būtini tvirti pamatai. Vienintelė procedūra, galinti patvirtinti dviejų teorijų giminingumą, būtų pademonstravimas, kad daugelio sesijų bei rodomų psichoanalitinių procesų klinikinė medžiaga, pagrįsta kiekviena iš tų teorijų, būtų išverčiama į antrąją.

Tas pats Wallersteinas 44-ajame Tarptautinės psichoanalizės asociacijos kongrese Rio de Žaneire 2005 metais pripažino, kad psichoanalizė keičiasi, kad ji yra procesas, kuriame daugelis jos teorinių prielaidų kritiškai aptariamoms ir peržiūrimoms, taip pat ir jos mokymo modeliai. Čia jis vėl pakartojo, kad pagrindinis dėmesys turėtų būti darbui psichoanalitiko kabinete. Tačiau 45-ajame TPA kongrese Berlyne 2007 metais jis pabrėžė paties psichoanalitiko psichikos svarbą, nes tuo bendruoju psichoanalizės teorijų pagrindu vis labiau tampa kontraperkėlimas. Taip pat vis labiau plėtojamos su tuo susijusios sąvokos: analitinis laukas, intersubjektyvumas, analitinis trečiasis, analitinis objektas, darbas dviese („in double“), klausymosi klausymasis, analitinė empatija. Tokie, iš tikrųjų su ryšiu susiję dalykai, padeda analizuoti sunkesnius pacientus: ribinius, narcisistinius, psichosomatinius ir perversiškus. Taip pat vis svarbesni tampa vaikų, paauglių ir senesnių žmonių analizės klausimai, kaip ir tai, ką reiškia būti toli gražu nebejaunu psichoanalitiku. Kitaip tariant, visa tai reiškia artimesnį emocinį kontaktą su pacientais.

Dabar po truputį aiškėja, kad bendrą pagrindą surasti ne taip lengva ir gali tekti susitaikyti su pliuralizmu, gal būt tikintis išmokti vieniems kitų klausytis.

Šiuo požiūriu – tai yra, grynojo vieningos psichoanalizės supratimo požiūriu - Freudo mokiniai jį dažnai nuvildavo: tas pats Jungas, išrinktas būti psichoanalizės kūrėjo įpėdiniu, netrukus tikrai pabandė perimti vadovavimą šiam judėjimui. Deja, visai ne taip, kaip buvo manęs Freudas. Jungas prieštaravo Freudui daug kuo, net savo elgesiu su pacientais. Freudas yra buvęs apkaltintas įvairiausiais dalykais, tačiau niekada nėra įsivėlęs į tokias istorijas su pacientais, kaip kad nutiko Jungui (Sabina Spielrein). Į bandymus pamokyti Jungas kreipė mažai dėmesio, bet tai abiejų vyrų

draugystės nesugriovė. Kur kas blogiau buvo tai, kad Jungas ėmė atvirai nesiskaityti su Freudu autoritetu, o gal net ir asmeniui. Kaip karčiai pastebėjo Freudas „Psichoanalitinio judėjimo istorijoje“ dar 1916 metais, Jungas nepajėgė pakęsti kito žmogaus autoriteto, tačiau dar mažiau tiko būti juo pats. Tas nesiskaitymas matėsi jau trečiajame psichoanalitikų kongrese Veimare 1911 metų rugsėjį, kai Jungas pirmininkavo pirmąsyk, ir tapo dar ryškesnis ketvirtajame kongrese Miunchene 1913, kur tas pirmininkavimas Freudą erzino dar labiau (pranešėjai negalėjo kalbėti ilgiau negu numatyta, nebebuvo tokių laisvų aptarimų po jų, pats kongresas psichoanalizės kritikams – ir pačiam Freudui – paliko sektantų susirinkimo įspūdį; galiausiai Jungas sutiko būti išrinktas vėl ne tokia ir didele balsų persvara). Vis tik patys baisiausi nesutarimai kilo dėl to, kad, Freudu įsitikinimu, mylimas mokinys išdavė pačius psichoanalizės principus. Jungas atsisakė jei ne pačių psichoanalizės idėjų, tai bent jau aršumo, su kuriuo šios turėjo būti ginamos, tačiau ir pačios idėjos, Freudu nuomone, gerokai nukentėjo (pavyzdžiui, pamąstymus apie seksualumo vaidmenį neurozėms keičiant „aukštesniais“ pamąstymais apie mitologiją, religiją ar etiką, kur seksualumo stengėsi neįžiūrėti). Freudu nuomone, tai jam laimėjo pigaus populiarumo, kuriuo nebuvo ko džiaugtis. Jį erzino mistiškumas, religingumas ir tikėjimas „ad captandam benevolentiam“ nepaliaujamai progresyvia raida ir žmonijos humanizmo pažanga, visa tai dar siejant su veržliu jaunystės laisvumu. Įpykęs Freudas sarkastiškai pastebėjo, kad ypač puikus buvo sumanymas atmesti Edipo kompleksą, kaip neganėtinai „specifišką“ neurozėms kilti, ir vietoj to kaip „specifinį“ neurozių veiksnį sugalvoti „psichinį tingumą“, „universaliausią tiek gyvų, tiek negyvų kūnų savybę“.

Ne ką geriau ėjosi ir su truputį mažiau mylimais mokiniais. Adleriu pasitraukus iš *Zentralblatt für Psychoanalyse* ruošimo, teko pasikliauti vien tik Stekeliu. Tai buvo tuo svarbiau, kad šis žurnalas 1913 metais (Veimaro kongrese) tapo paskelbtas oficialiu Tarptautinės psichoanalizės asociacijos leidiniu. Tačiau Stekelio elgesys taip papiktino Freudą, kad jis net atsisakė apie tai viešai kalbėti, nutraukė su šiuo žurnalu bet kokius ryšius ir kaip oficialų asociacijos leidinį skubiai įsteigė „*Internationale Zeitschrift für Ärztliche Psychoanalyse*“ („*International Journal for Medical Psychoanalysis*“). Pirmasis šio žurnalo numeris išėjo 1913 metų sausį, o kiti jo numeriai tebeina iki šiol (tik dabar jis vadinasi „*International Journal of Psychoanalysis*“). Trumpai sakant, Stekelis nepaprastai jautriai suvokdavo – ar pajusdavo – pasąmoningus, išstumtus dalykus, tačiau buvo nenuoseklus ir nepatikimas kaip mokslininkas, netgi tiesiog pateikdamas faktus. Jis vien labai tiesmukai interpretuodavo simptomus ir menkai domėjosi pasipriešinimo sumažinimu.

Otto Rankas nuo pagrindinės psichoanalitikų krypties atskilo kur kas vėliau, tik 1924 metais. Kaip tik prieš tai jis parašė savo svarbiausią darbą apie gimimo traumą (1923). Jame teigė, kad visi psichiniai konfliktai priklauso nuo vaiko santykių su motina, o bet kokie santykiai su tėvu, taigi ir Edipo kompleksas, tėra kaukė. Todėl psichoanalizės užduotis yra padėti pacientui tą gimimo traumą patirti iš naujo perkėlime, o po to atgimti ir taip pasveikti. Tam turėjo pakakti kelių mėnesių. Freudui tai negalėjo patikti, net ir ne tokiais akivaizdžiais dalykais, kaip Edipo kompleksas. Bandydamas išlikti mandagus, jis vis tik pasiteiravo, kaip be tėvo vaidmens būtų galima paaiškinti incesto draudimo reiškinį, būdingą visoms kultūroms, nebegyvenančioms gyvūnų bandomis. Instinktas nepasiduoda slopinamas asociacijomis, todėl baimės grįžti pas motiną paaiškinti gimimo baime negalima.

Nuliūdino netgi Sandoras Ferenczi, pirmaisiais psichoanalizės metais karščiausias Freudo draugas ir pasekėjas. Kad jie nesutartų, sunku buvo įsivaizduoti, ir vis tik taip įvyko. Prasidėjo viskas nuo to, kad bendroje su Ranku knygoje „Psichoanalizės raida“ (1923) jau buvo galima įžvelgti tam tikro vaikystės laikotarpio neįvertinimo. Labiausiai Freudą ir visą klasikinę analizę papiktino „aktyvioji terapija“. Ji kilo iš teorijos apie vaikystės traumas ir bandymų tas traumas atitaisyti psichoanalizėje, tai yra, tiesiog tam pacientui būti geresniais tėvais. Kaip ir Rankas, Ferenczi didžiulę reikšmę skyrė motinai ir nevertino tėvo vaidmens. Siekdamas objektyvumo ir taip galutinai jį prarasdamas, Ferenczi leisdavo pacientui analizuoti ir jį patį. Nuo tų bandymų jį po kurio laiko atbaidė tik pavojus konfidencialumui, nes taip vieno paciento paslaptis jis galėjo išpasakoti kitam, kurio tuo metu buvo analizuojamas.

Prie visų tų nesutarimų kartais prisidėdavo ir mylimų mokinių ligos: Rankui buvo bipolinis sutrikimas, ir jis ypač priešgyniaudavo hipomanijos metu, o Ferenczi galiausiai ištiko piktybinės anemijos smegenų komplikacijos, pasireiškusios ir kliedesiais. Sirgo ir Wilhelmas Reichas, psichoanalizės pradžioje tiek vertingų dalykų pasakęs apie charakterio pasipriešinimą. Vėliau jis vis labiau pasinėrė į biofizikos, kontakto baimės, orgono laukų, vegetacinio jaudrumo ir panašių teorijų pasaulį, taigi vis labiau linko prie fizinių priemonių.

Tačiau Adlerio atskilimas įvyko anksčiausiai ir Freudui sukėlė labai daug kartėlio. Pasak jo, individualioji psichologija psichoanalizės atžvilgiu – o ir požiūriu – susidėtų iš trijų dalių. Pirmiausia tai vertingas indėlis ego psichologijai, bet ir tai jau sulaukė Freudo nepasitenkinimo, o ką kalbėti apie kitas dvi. Antroji būtų nauja terminologija, nepakeitusi psichoanalizės sąvokų

reikšmės, o trečioji, kaip irzliai pastebėjo Freudas, nemalonių faktų iškraipymas ar tiesiog nepripažinimas. Freudas nebuvo didelis ego psichologijos gerbėjas, bet ir nesipriešino jai. Tačiau mėgo ego pastangose paieškoti libidinių aspektų. Adleris greičiau jau teigė priešingai – kad visi libidiniai siekiai turi egotizmo priemaišų (tai nereiškia, kad yra egoistiški kasdienine to žodžio prasme, o tik tai, kad juose yra ego komponentų). Su tuo Freudas dar būtų sutikęs, tačiau negalėjo ramiai žiūrėti į bandymus paneigti libidinių siekių reikšmę, ją suteikiant pastebimiems ego komponentams. Tokius bandymus Freudas vadino racionalizacija – taip pat, kaip pacientų ir apskritai sąmoningosios psichikos dalies bandymus paslėpti sąmoningus motyvus. (Panašiai, kaip į nemalonių susitikimą gerokai pavėlavęs žmogus gali būti linkęs manyti, kad dėl to kaltas žemas atmosferos slėgis, jam žinomo mokslo teigimu, slopinantis žmones; arba bjauraus būdo žmona, laiku jo nepažadinsi – šiuo atveju „susitvarkai“ ne vien su nemalonių susitikimu, bet ir su žmona.) Freudo nuomone, panašiai Adleris priėjo prie išvados, kad tik vyro noras dominuoti ir būti viršutinėje pozicijoje yra seksualinio akto motyvas (klasikinė psichoanalizė teigtų priešingai, kad vyras atsiduria viršuje dėl noro atlikti seksualinį aktą).

Be to, psichoanalizė teigia, kad kiekvienas neurozinis simptomas yra tam tikras kompromisas, ir jei to simptomo susidaryme dalyvauja ego, jis irgi turi, kasdieniškai šnekant, ką nors iš to gauti. Antraip tas simptomas „pradingtų“ lygiai taip pat, kaip ir impulsai, ginantis nuo kurių tas simptomas ir atsirado – tai yra, būtų išstumtas į sąmonę ir mes jo nematytume, jis net neatsirastų. Tai vadinama „ligos nauda“. Šiuo atveju ji - pirminė, bet apskritai gali būti ir antrinė. Pirminė nauda yra toji, kuri buvo nuo pat pradžių (pavyzdžiui, ant vyro sąmoningai nirštančios žmonos baimė paleisti jį iš akių; taip atsiradusi fobija be vyro palydos eiti iš namų teikia tą pirminę naudą, kad apramina ego nerimą – vyro buvimas šalia įrodo, kad žmona jo vis dar neužmušė, kad ir kokia būtų buvusi pikta). Antrinė ligos nauda kyla, kai simptomas jau ima rasti, dėl kitų ego ketinimų, kurie iš pradžių simptomo atsiradimui įtakos neturėjo. Vienas būdų panaikinti simptomą, psichoanalizės požiūriu, ir yra tos pirminės naudos atėmimas (tiesiogiai, jei ji antrinė, arba dėl kokio nors tikro asmenybės pasikeitimo, jei ji pirminė). Adleris nemanė, kad ego kurį nors simptomą galėtų versti dorybe ne todėl, kad pats taip pasirinko, o todėl, kad tiesiog tenka jį išverti. Pavyzdžiui, anksčiau minėtu atveju nerimą, baimę vaikščioti vienai, ego gali laikyti saugumo priemone dėl pirminės naudos ir atkakliai tos baimės laikytis, „manydamas“, kad tos baimės nutarė laikytis pats. Šiuo atveju tos baimės laikytis jam „liepė“ superego. Visa tai, pasak

Freudo, primena cirko klouną, besistengiantį publikai sudaryti įspūdį, kad viskas arenoje vyksta jam panorėjus, nors tuo nuoširdžiai tiki nebent patys jauniausi žiūrovai...

Antruoju savo priekaištu dėl naujos terminijos kaip neesminio pakeitimo Freudas piktinosi ir tuo, kad per bendro darbo dešimtmetį Adleris turėjo daugybę progų susipažinti su Freudo idėjomis, kurias vėliau – pakeitęs pavadinimą – pavadino savomis. Ta proga Freudas pripažino, kad Adlerio „saugumas“ yra labiau vykęs žodis už jo paties „apsauginę priemonę“, tačiau naujos prasmės tas labiau vykęs žodis neturi. Pateikęs dar daugiau panašių pavyzdžių, Freudas pridūrė, kad tas tapatumas su psichoanalizės terminais būtų akivaizdus ir be jų bendro darbo.

Tačiau daugiausia pasipiktinimo Freudas išliejo trečiuoju priekaištu dėl nemalonių psichoanalizės faktų iškraipymo ar interpretavimo. Pirmiausia turėtas omeny Adlerio individualiosios psichologijos teiginys, kad savasties – individo – įsitvirtinimo, jo noro valdyti per vyrišką protestą tikslas dominavimu reiškiasi kasdieniniame gyvenime, charakterio raidoje ir neurozėse. Tačiau, Freudo nuomone, net ir šis „vyriškas protestas“ tėra niekas kitas, kaip panaikintas išstūmimas (*repression*), kuris, viena, yra atskirtas be savo psichologinio mechanizmo, t.y., jis nepateikiamas; o antra, tas išlaisvėjęs mechanizmas yra seksualizuotas – o tai nesiderintų su seksualumo reikšmės atmetimu. Pasak Freudo, pervertindamas ego siekių kryptingumą, ar gal, tiksliau, sėkmingumą, Adleris pastebėdavo tik tuos ego aspektus, kurie jam – tai yra ego – yra malonūs, jis nekreipė dėmesio į nemaloniuosius, o juk būtent jie ir turi daugiausia reikšmės neurozės atsiradimui (pav., vaikas, pamatęs tėvų seksualinį aktą, identifikuojais ne vien su tėvo „vyrišku dominavimu“, bet ir su motinos kančia, kaip jis ją suvokia, o tai ir paskatina neurozę. Galiausiai Freudą, gal ir patį turėjusį panašių polinkių, labai papiktino Adlerio garbinimas gerbėjų rate. Na, o tai jau tikrai nebėra reliatyvu, ką savo teorijoje atkakliai propagavęs Adleris.

Adlerio nesutarimai su Freudu prasidėjo dar Vienos psichoanalizės ratelio laikais. Jau tada Adleris labai pabrėžė agresijos vaidmenį neurozių atsiradimui, tuo tarpu Freudas pagrindiniu dalyku čia laikė seksualinį instinktą, t.y. libido. Tiesą pasakius, iš pradžių Adleris libido teorijos neatmetė, tik pabrėžė dviejų pirminių varų teoriją. Tačiau Freudas, tuo metu labai varžėsis su Adleriu, į tą dualistinę varų teoriją pažiūrėjo kaip į libido teorijos atmetimą. Adleriui 1911 metais išėjus iš Vienos ratelio, dviejų varų teorijos aptarimai nutrūko, o Adleris vėliau netgi ištrynė visas nuorodas į psichoanalizę iš savo ankstesnių veikalų. Freudas ir toliau nepripažino Adlerio „galios

siekio“, kaip ir „nepilnavertiškumo komplekso“; taip pat ir „vyriškojo protesto“, kuris iš esmės atitiko Edipo kompleksą, tik rėmėsi galios siekiu (vara).

Beje, būtent kalbėdamas apie Adlerį, Freudas yra pasakęs: „Sakoma, kad turėtume mokytis iš priešų. Pripažįstu, kad man to niekuomet nepavyko padaryti.“ Gyvenimo pabaigoje, vis labiau integruodamas į savo teoriją mirties instinktą, Freudas ima naujaip vartoti Adlerio sąvokas, integruodamas jas į savo paties teoriją. „Baigtinėje ir nebaigtinėje analizėje“ 1937 metais jis rašė apie dvi analizėje besikartojančias temas, susijusias su kastracijos kompleksu: penio pavydą moterims ir pasyvumo kitam vyrui baimę vyrams. Po to pridūrė: „...Alfredas Adleris ėmė vartoti terminą „vyriškasis protestas“. Vyrų atvejams jis tinka puikiai...“ To paties straipsnio pabaigoje Freudas pažymi, kad vyriškasis protestas gali sudaryti paciento pasipriešinimo pagrindą, pačią pradžią, priartėdamas prie biologinių veiksnių ir taip padarydamas analizės pabaigą neįmanomą.

Tais, 1937, metais jų abiejų gyvenimas jau buvo kitoks. Adleris buvo jau seniai atmetęs psichoanalizę, taigi nebekėlė jai ir jokio pavojaus. Abu jie seno. Gal ir todėl varžymasis nebeatrodė toks svarbus. Abiems labiau grėsė ligos ir mirtys negu teoriniai negrynumai ar pirmumai. Tais pačiais 1937, „Baigtinės ir nebaigtinės analizės“ išleidimo metais, Adleris mirė nuo širdies priepuolio, skaitydamas paskaitas Aberdyne. Freudas mirė 1939.

Gal todėl, dėl tokio savo bendrumo, neišvengiamumo ir negrįžtamumo, egzistenciniai klausimai kartais gali labiau išspręsti konkurencinius sunkumus negu ideologiniai. Ne tik apie Freudą ir Adlerio ar jų pasekėjų, bet ir apie visų mūsų gyvenimus būtų galima pasakyti Jono Strielkūno žodžiais:

Kaip viskas nublanko, kaip viskas nutolo

Į tą karalystę, kur vien atminimai

Tarytum paklydę kareiviai klajoja

Po šalį, kurią jie mylėjo ir gynė,

Pamiršę, kad vartai, kur šuo juos aploja,

Vienintelė laukti žadėjus tėvynė.